

Kronika-gogoeta-kritika

Kultur nazionalismoa eta kultura nazionala

Bernardo Atxagak, literatur sari irabaziek eta irabazgaiek eskaini dioten itzal eta oihartzun zabaleko tribunatik, euskal kulturaren teoria eta kultur politikaren kritika egiteari heldu dio han eta hemen.

Ederki! Eskubidea du. Eta beraren aldetik bidezkoa izateaz gain, guztion alderako mesedegarria gerta dakiguke. Behin baino gehiagotan astindu ditu entzuleak-irakurleak bere eritziekin, elkarrizketa biziak sortuz batzuetan, eta eztabaida garratzak bestetan. Zirikatzaileak beharrezkoak ditugu alor honetan, kritika eta ezabaida suspertzeko.

Hala ere, soroa goldatzean ez da aski idia atzetik zirikatzea; aurretik

gidatu egin behar da. Nahi genuke Bernardo Atxaga —edo Joseba Irazu— horrelako eztabaidak gidatzen, kritikako gaiak zehazteko eta sakontzeko. Ze, akuilua ondo erabiltzea etada bat, eta soroa barreneraino goldatzea bestea.

Hona hemen Bernardo Atxagaren esaldi batzuk, Jaiegin O. zenbakian egindako elkarrizketatik atereak:

«Yo sólo concibo el nacionalismo defensivo. Considero que si el nacionalismo vasco tiene una legitimación, es porque es defensivo y lo es ante otro nacionalismo». ("Ofentsiboa" edo erasotzailea adierazi nahi duela, esan daiteke).

«...siempre hay gente más o menos fanática que confunde este nacionalismo, dentro de un concepto más global como el político, y habla de nacionalismo cultural, que es una aberración». (Utzi dezagun alde batera fanatismoaren iraina).

«Si Euskadi dentro de cien años es independiente, la cultura seguirá siendo una mezcla y seguiremos hablando dos lenguas o más, recibiremos influencias de todo el mundo. En caso contrario, será un país absolutamente subdesarrollado». (Esaldi hau ez da batere argia; testuingurutik ulertzen saiatuko gara).

Lau baieztapen nagusi ditu Bernardo Atxagak: a) Nazionalismo politiko defentsiboa zilegi da; b) Nazionalismo kulturala zentzugabea da; c) Euskal kultura egoki garatuko bada, nahastura ("mezcla") izan beharko du horrek; d) Euskal kultura egoki garatuak hizkuntza bi edo gehiago mintzatzea eskatuko du.

Badakigu sarritan aurrez aurreko elkarrizketak bi aldetako arriskua duela: erantzuleak bapatean gauzak ondo zehazteko aukerarik ez izatekoa, batetik; eta galderagileak zintzotasun osoz solaskidearen hitzak ez jasotzekoa, bestetik.

Bi arrisku horiek kontutan edukirik, zenbait "puntualizazio" merezi dute aipaturiko esaldiek. Hona gure aldetik egitekoak:

1. Herriaren identitatea (politikoa, ekonomikoa, ekologikoa, hizkuntzazkoa eta kulturazkoa) "defenditzera" dator nagusienik nazionalismo "defentsiboa". Herria kulturak definitzen badu funtsean, Herriaren kultur identitate defentsarik gabea defenditu behar du, beste guztien gainetik, nazionalismo politikoak.

2. Nazionalismo kulturala zentzugabea da nazionalismo politikoaren parean —edo barruan, edo menpean— ipintzen bada, kultura "nazionalista" eta defentsiboaren euskarri; ez da zentzugabea, bere helburua eta autonomia baldin baditu, kultura "nazional" eta kreatiboaren bultzagarri. Sormenezkoa behar du izan kulturak; kultur kreazioa bait da kulturaren defentsarik onena, eta beraren autonomiaren aitormenik bikainena.

3. Kanpotik beste kulturen eragina izango duen euskal kulturak ez dauka "nahastura" izan beharrik —ez dauka nahastura izaterik—, Herri honetan bertan errotua eta funtsean sormenezkoa baldin bada, beste kulturekin komunikazio bizian. Asimilazioa deskonposizioaren aurkakoa da.

4. Euskal kultura egoki garatuak euskaraz sortzea eta hartzea eskatuko du funtsean, «un país absolutamente subdesarrollado» izan ez gaitzen, eta bi eta mila hizkuntzaz hartzea eta zabaltzea, «a country universally developed» izan gaitzen.

Katalogo bat: Filmerik onenak bideoan

Euskara ez da ikastekoa. Ikusteko, entzuteko, mintzatzeko eta idaztekoa... erabiltzekoa da. Beste edozein hizkuntza bezala. Horixe da euskara ikasten ari denari etengabe esan eta errepikatu behar zaiona.

Hitz batez: kultura mintzatuaren eta idatziaren kanala da hizkuntza. Eta alferrik dut nik kanal ederra, urik ez baldin badut urtegiara eramateko. Eskolan ikasketak euskaraz egiten dituztenek, nahiz euskaltegietan euskara ikasten dutenek, bietatik bat: beraiek kultura sortzen dute euskaraz, edota euskaraz landuriko eskaintza kulturala jasotzen dute. Bestela urik gabeko kanaltzat hartuko dute euskara; euskara ikasteko beren ahalegin guztia alferretsiko dute. Hizkuntza ikasteko motibaziorik funtsezkoena zera da: hizkuntza horretan kultura sortzeko gauza izatea norbera, edota hizkuntza horretan kultur eskaintza eduki ahal izatea.

Horregatik, poz handiz hartu dugu Eusko Jaurlaritzako Euskararen sustapenerako zuzendaritzaren katalogoa, «Filmerik Onenak Bideoan» deritzana. Orri hauetatik txalotu nahi dugu ekintza hori. Bost sailetan dator banaturik katalogoa: Bideokomikiak, Denetariakoak, Epopeia klasikoak, Euskal Zinema eta Marrazki bizidunak. Ez gara hasiko harrotzen hemen, ea katalogo horretan filmerik aukeratu beharrekoenak edo aukerakoenak eman dituzten ala ez. Euskarazko zinemagintzaren eta bideogintzaren hutsune handia nolabait betez joateko, eskaintza garrantzizkoa egin dutela uste